

wykształcenia Romów; ok. 90% tej społeczności legitymuje się wykształceniem podstawowym lub niepełnym podstawowym, a znaczna część nie potrafi czytać i pisać na poziomie elementarnym, a w tym także podpisać się własnym imieniem i nazwiskiem.

Analitycznie prezentuje się sukcesy i problemy w realizacji *Programu na rzecz społeczności romskiej* w przestrzeni województwa łódzkiego oraz uczestnictwo edukacji romskiej w polskiej szkole na przykładzie przestrzeni elbląskiej,

Prezentację poszczególnych zagadnień wzbogaca opublikowanie podstawowych dokumentów, dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych, a w tym odnoszących się do społeczności romskiej.

Autorzy tekstów reprezentują sześć ośrodków akademickich, tj. 1. Uniwersytet Gdański – Andrzej Chodubski, Piotr Janiszewski; 2. Uniwersytet Łódzki – Marcin Piotrowski, 3. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski – Lidia Ożdarska, Elżbieta Subocz; 4. Uniwersytet Zielonogórski – Andrzej Łuczak; 5. Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztorą w Pułtusku – Katarzyna Skierska-Pięta; 6. Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie – Marcin Szewczyk, oraz trzech podmiotów specjalistycznych zajmujących się sprawami społeczności romskiej, tj. 1. Centralna Rada Romów w Polsce – Izabela Stankiewicz; 2. Instytut Pamięci i Dziedzictwa Romów oraz Ofiar Holokaustu w Szczecinku – Mateusz Babicki; 3. Stowarzyszenie Centrum Doradztwa i Informacji dla Romów w Polsce – Krystyna Markowska.

Wartość prezentowanej książki zawiera się przede wszystkim w: 1. ukazaniu nośności kwestii narodowościowych i etnicznych w procesie budowy Unii Europejskiej; 2. wskazaniu specyfiki położenia kulturowo-cywilizacyjnego mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce; 3. dostarczeniu wiedzy deskryptywnej i eksplanacyjnej o specyficie położenia kulturowo-cywilizacyjnego społeczności romskiej; 4. wskazaniu działań Unii Europejskiej, zorientowanych na budowę obywatelskości społeczności romskiej; 5. wskazaniu kwestii edukacji, dyskryminacji, wykluczenia społecznego Romów w rzeczywistości współczesnych przemian europejskich.

Książka zasługuje na dużą uwagę Czytelnika, interesującego się współczesnymi problemami narodowościowymi i etnicznymi.

Andrzej Chodubski

Polityka młodzieżowa Unii Europejskiej, red. Maciej Boryń, Bartosz Duraj, Sylwia Mrozowska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, ss. 201

Szczególną część strategii rozwoju Unii Europejskiej stanowią problemy młodego pokolenia ludzi. Zwraca się uwagę na konieczność wypracowywania polityki młodzieżowej. Jej powołaniem jest określenie kompleksowych rozwiązań problemów młodzieży w drodze porozumienia się z nią samą. Zauważa się, że w wielu państwach europejskich bezrobocie wśród młodzieży jest dwukrotnie wyższe niż bezrobocie mierzone dla całej populacji danego kraju. Za negatywne zjawisko dla gospodarki postrzega się problem *NEETS* – czyli osób bezrobotnych, nieuczących się i nieuczestniczących w żadnej formie podwyższania swoich kwalifikacji; jest to przejaw postępującego wykluczenia społecznego.

W prezentowanej książce podjęto wyzwanie definiowania i ukazania specyfiki kształtowania polityki młodzieżowej w Unii Europejskiej, ujawniających się możliwości i barier w jej urzeczywistnianiu. Istotę problemu ukazano w ośmiu opracowaniach, zatytułowanych: 1. Młodzież jako przedmiot i podmiot życia publicznego; 2. „Młodzież” w strategii Unii Europejskiej *Europa 2020*; 3. Sytuacje młodzieży na europejskim rynku pracy. Teoria, empiria, perspektywy; 4. Zjawisko *NEETS* a partycypacja obywatelska młodzieży; 5. Edukacja i imigracja w nowych i starych państwach Unii Europejskiej. Przykład RFN i Łotwy; 6. Partycypacja polityczna młodzieży w Unii Europejskiej; 7. Zwiększenie znajomości języków obcych jako jeden z głównych obszarów polityki młodzieżowej w Unii Europejskiej; 8. Polityka na rzecz młodzieży w Polsce.

W prezentacji problemów poznawczych przypomina się, że faza życia człowieka, obejmująca czas między dzieciństwem a dorosłością, uj-

mowana zwykle pomiędzy 15 a 25–29 rokiem życia, jest szczególnym elementem makrostruktury społecznej budzi duże zainteresowanie jako przedmiot i podmiot życia kulturowo-cywilizacyjnego. Faza ta określana jest mianem młodości, a jej przedmiot i podmiot młodzieżą. Wyróżnia się ona kilkoma specyficznymi cechami, m.in.: 1. nie ma ukształtowanej świadomości kulturowej, a jest podatna na identyfikację z różnymi podstawowymi, wartościami społeczno-politycznymi; 2. wskazuje inicjatywność i dążenie do zmian rzeczywistości ujawniając przy tym żywiołowo i emocjonalnie aspiracje i dążenia; 3. wskazuje głęboki krytycyzm wobec ludzi dorosłych, ujawnia odrębność zainteresowań i dążeń; 4. ujawnia skrajność orientacji w poszukiwaniu znaków, wartości życia indywidualnego, społecznego, zawodowego; 5. ujawnia nowe sposoby, w tym niekonwencjonalne w kreacji siebie i otaczającej rzeczywistości kulturowo-cywilizacyjnej.

Zauważa się, że młodzież jest grupą społeczną, pokoleniową. Sytuuje się ona w kontekście zjawisk i procesów kulturowo-cywilizacyjnych, wobec danej rzeczywistości gospodarczej, społecznej, politycznej, kulturalnej w określonym czasie i przestrzeni. Obecne pokolenie młodzieży, tj. społeczność urodzona po 1980 r., doświadcza z dużą siłą znaków globalizacji, a w tym generowania przez znaki postępu naukowo-technicznego, a zwłaszcza informatycznego, wysoką technikę życia kulturowego, prymat pierwszeństwa prawa przed moralnością i etyką, edukacją ukierunkowaną na budzenie przemian cywilizacyjnych. Model jednostki kształtującej się w tej rzeczywistości określa się mianem *natychnmiastowa*, x. Jednostka ta orientuje się na: a) w jak najkrótszym czasie zdobywanie bardzo wysokiego poziomu życia ekonomicznego, a w tym socjalno-bytowego, zdobywanie najwyższej jakości i nowoczesności urządzeń technicznych, codziennego domowego użytku, uzyskiwanie wysokich dochodów, w tym wynikających z wykonywanej pracy, jak i uzyskiwania ich z innych świadczeń; b) zmienność postaw, zachowań społecznych i politycznych, doraźność wyborów ideowych, przedkładanie idei skuteczności przed ograniczenia moralno-etyczne; c) oswajanie urządzeń technicznych, zwłaszcza informatycznych i komputerowych.

Przypomina się, że w kształtującej się nowej rzeczywistości kulturowej ujawnia się obraz jednostki „bezsztresowego wychowania”. Są to zwykle jedynaczki(cy), wyrastający w tzw. dostatku socjalno-bytowym, w aureoli uznana przez najbliższe osoby (rodziców, dziadków, krewnych) lansowaniu ich wyjątkowości osobowościowej (w sferze zachowania społecznego, edukacji itp.). Jednostki te jako dzieci nie uczestniczą w wykonywaniu podstawowych obowiązków życia domowego, funkcjonują w ograniczonym do minimum życiu społecznym; pozostają pod kontrolą rodziców bądź członków rodziny. Wkraczając w przestrzeń młodzieżową jawią się jako „duże dzieci”. Wkraczając w sferę dorosłości biologicznej nie czynią „tabu” ze swej strony życia osobistego, a w tym intymnego. Rodzice zwykle w dalszym ciągu ponoszą „koszty” ich życia „niby-dorosłego”. W zderzeniu się z twardą rzeczywistością życia społecznego ujawniają znaki nieprzystosowania do funkcjonowania w życiu zbiorowym, uzewnętrzniają zachowania depresyjne, a nawet podejmują próby samobójcze.

Podkreśla się, że w kształtowaniu wartości świata ludzi młodych przemożny wpływ wywierają media. One kreują zjawisko tryumfu młodości. Im przypisywana jest świeżość i dynamika w budowie tzw. nowoczesności. Ludzie młodzi skłonni są do postrzegania świata „bez odcieni szarości”.

Dalej wskazuje się, że 100 milionów młodych ludzi żyjących w krajach Unii Europejskiej zostało uznanych za grupę obywateli, od której zależy powodzenie obowiązującej strategii *Europa 2020* (s. 29). Za początek europejskiej polityki młodzieżowej uważa się listopad 2001 r., kiedy Unia Europejska przyjęła *Białą Księgę. Nowe impulsy dla młodzieży europejskiej*. Unijna polityka młodzieżowa obejmuje działania z kilkunastu dziedzin: edukacji, szkoleń, polityki społecznej, integracji zawodowej. Realizacja celów europejskiej polityki młodzieżowej od 2002 r. stosowana jest za pomocą Otwartej Metody Koordynacji. W listopadzie 2003 i 2004 r. rezydenci Rady Unii Europejskiej zdefiniowały czternaście wspólnych celów w czterech obszarach: uczestnictwie młodych ludzi w życiu demokratycznym, działania młodzieży w ramach wolontariatu, lepsze zrozu-

mienie i znajomość problemów młodzieży. W strategii *Europa 2020* sprawy młodzieży ujęte zostały niemal we wszystkich celach i projektach przewodnich. W wykładzie zaprezentowano je analitycznie, w tym w ujęciach tabelarycznych.

Następnie wskazuje się, że konsolidacja na rynku pracy jest ważnym wyzwaniem dla współczesnego świata oraz kluczowym zagadnieniem polityki Europejskiej Strategii Zatrudnienia. Wytyczne tej strategii wskazują na potrzebę budowania ścieżki zatrudnienia oraz zmniejszenia bezrobocia wśród młodzieży.

W prezentacji problemu dostarcza się bogatej wiedzy faktograficznej o Europejskiej Strategii Zatrudnienia, o sytuacji na rynku pracy (w tym o stopie bezrobocia) i perspektywach przemian w zakresie. Przewiduje się spadek zatrudnienia w sektorze rolnictwa, rybołówstwa, rzemiosła oraz siłach zbrojnych. Zauważa się, że rynek pracy podlega nieustannym przeobrażeniom. Wpływ na to mają: szybki rozwój nowych technologii, procesy demograficzne, zmiany w popycie na pracę. Poczucie destabilizacji na rynku pracy potęguje kreowane, a następnie lansowane przez media określenie „pokolenie stracone”, *„pokolenie bez szans”* (s. 64).

Charakteryzując NEET (od angielskich słów – *Not in Employment, Education or Training*) wskazuje się, że jest to osoba młoda, która nie uczy się, nie jest zatrudniona oraz nie uczestniczy w dodatkowych szkoleniach czy kursach. W Unii Europejskiej *NEETsem* jest osoba w wieku 16–24 lata. W języku polskim także funkcjonuje określenie *NEETs*, jednakże w przekładzie potocznym często stosuje się spolszczoną, fonetyczną wersję *NIC* lub *ani-ani*. W Polsce ma ono zabarwienie negatywne, wiąże się z „lenistwem” (s. 70).

Nośną kwestią poznawczą i ważną w strategii życia kulturowego jest kształcenie imigrantów. W prezentowanym opracowaniu przywołuje się obraz Republiki Federalnej Niemiec i Łotwy. W Niemczech w 2005 r. kwestie imigracyjne uregulowane zostały ustawowo. W ślad za tym pojawiły się szczegółowe regulacje, wśród których wymieniono ponad 400 zadań dla rządu, landów i środowisk imigrantów (s. 85). W prezentacji zagadnienia wskazuje się na podstawowe zjawiska edukacyjne ujawniające w życiu

imigrantów w Niemczech. Podobnie ukazuje się problemy edukacyjne w krajach nazywanych bałtyckimi (b. republikami Związku Radzieckiego), a zwłaszcza w Łotwie. Wskazuje się m.in., że malejąca liczba ludności w tym kraju nie jest wynikiem niżu demograficznego, lecz również fali emigracji; ok. 80% wychodźców Łotwy w ostatnich latach to osoby przed 35 rokiem życia. Z kolei, na napływających do kraju imigrantów nie patrzy się jako na potencjał ludzki, który może go wzbogacić kulturowo i materialnie, a postrzega się ich z podejrzliwością, mogącą zagrozić nawet suwerenności państwa (s. 99).

Prezentując problem partycypacji politycznej młodzieży wskazuje się, że głosowanie stanowi najpowszechniejszą i podstawową formę aktywności politycznej. Zauważa przy tym, że ujawnia się tendencja obniżania się udziału w tradycyjnych formach uczestnictwa politycznego, mierzonego poziomem frekwencji wyborczej i członkostwem w partiach politycznych.

Zauważa, że młode generacje sięgają do nowych repertuarów (form) uczestnictwa bez konieczności angażowania się we współpracę z partiami politycznymi czy instytucjami wybranymi w demokratycznych wyborach. Nowe formy aktywności to m.in. zakup produktu motywowany względami politycznymi, podpisywanie petycji, bojkot wybranych produktów, udział w nielegalnej demonstracji. Zauważa się, że młodzi ludzie czerpią większą satysfakcję w wyznaczaniu indywidualnych ścieżek aktywności, takich jak: lokalny wolontariat, konsumencka aktywność (bojkotowanie lub zakup określonych produktów *buycotts*), wsparcie dla organizacji praw człowieka i ochrony środowiska oraz udział w międzynarodowych akcjach protestacyjnych. Kluczowym elementem jest dostęp do nowych technologii komunikacyjnych, stanowiąc podstawę „nowej” ekspresji i mobilizacji politycznej aktywności (s. 111).

Wskazując na zagadnienie znajomości języków obcych, przywołuje się przysłowie słowackie – *ile języków znasz, tyle razy jesteś człowiekiem* (s. 117). Przypomina się, że w Unii Europejskiej obowiązują 24 języki urzędowe, które są jednocześnie językami roboczymi, a mianowicie: 1. angielski, 2. bułgarski, 3. chorwacki, 4. czeski, 5. duński, 6. estoński, 7. fiński, 8. fran-

cuski, 9. grecki, 10. hiszpański, 11. irlandzki, 12. litewski, 13. łotewski, 14. maltański, 15. niderlandzki, 16. niemiecki, 17. polski, 18. portugalski, 19. rumuński, 20. słowacki, 21. słoweński, 22. szwedzki, 23. węgierski, 24. włoski. Pierwsze rozporządzenie Wspólnoty w sprawie języków urzędowych zostało uchwalone w 1958 r. W dokumencie tym ustanowiono pierwsze języki urzędowe i robocze unii – francuski, niderlandzki, niemiecki i włoski, a więc języki pierwszych państw członkowskich. W czasie przystępowania do Unii Europejskiej nowych państw rosła liczba języków, jednakże języków urzędowych jest mniej niż państw członkowskich, bo wiem niektóre z nich posługują się tym samym językiem. Status języka urzędowego oznacza, że: a) w każdym z tych języków można przysyłać dokumenty do innych instytucji Unii Europejskiej i w każdym z nich uzyskać odpowiedź; b) rozporządzenia i inne dokumenty prawne są publikowane w językach urzędowych, podobnie jak „Dziennik Urzędowy”.

W oficjalnych dokumentach unijnych podkreśla się, iż Unia Europejska orientuje się na „jedności w różnorodności”, różnorodności kultur, obyczajów, wyznań i przekonań oraz języków. Poza 24 językami urzędowymi Unii istnieje ponad 60 języków lokalnych i wiele nielokalnych, którymi posługują się wspólnoty imigrantów.

W Unii Europejskiej jest prowadzona polityka wielojęzyczności. Pojęcie to odnosi się do umiejętności danej osoby posługiwania się kilkoma językami oraz współistnienia różnych społeczności językowych na jednym obszarze geograficznym. Zgodnie ze strategią ramową polityka wielojęzyczności ma na celu: zachęcanie do nauki języków obcych i promowanie różnorodności językowej w społeczeństwie, promowanie „zdrowej wielojęzyczności gospodarki”, zapewnienie dostępu obywatelom do prawodawstwa, procedur oraz informacji dotyczących Unii Europejskiej w ich własnym języku.

W określaniu odrębności polityki na rzecz młodzieży w Polsce wskazuje się, że obejmuje ona te obszary działalności państwa, których adresatem jest młody człowiek. Określona jest ona w *Strategii Państwa dla Młodzieży na lata 2003–2012*. Dokument zawiera zadania polityki państwa wobec młodzieży. W dokumencie wskazuje się pięć istotnych kwestii dotyczących mło-

dzieży, tj. 1. edukacji, 2. zatrudnienia, 3. uczestnictwa w życiu publicznym, 4. czasu wolnego, kultury, sportu, turystyki, 5. ochrony zdrowia i polityki.

Wskazuje się, że w ostatnich latach kilkakrotnie podejmowane były próby utworzenia przedstawicielstwa młodzieży polskiej. W 1989 r. powołano Porozumienie Niezależnych Organizacji Młodzieżowych, w 1991 r. Polską Radę Młodzieży, w 1996 r. Forum Młodzieży Polskiej (s. 153).

Prezentację opracowań wzbogaca dokument Komisji Europejskiej, pt. Mobilna Młodzież. Inicjatywa na rzecz potencjału młodzieży ku inteligentnemu, trwałemu i sprzyjającemu włączeniu społecznemu wzrostowi gospodarczemu w Unii Europejskiej, podpisany 15 września 2010 r. w Brukseli. Zgodnie z nim zauważa się, że stawia się młodych ludzi w centrum strategii Unii Europejskiej, której celem jest zbudowanie gospodarki opartej na wiedzy, badaniach naukowych i innowacji, wysokim poziomie wykształcenia i umiejętności, w zgodzie z potrzebami rynku pracy, umiejętności dostosowawczych i kreatywności, rynkach pracy, sprzyjających włączeniu społecznemu i aktywnym udziałem społeczeństwa.

Autorzy artykułów są związani, jako nauczyciele akademicy, absolwenci i studenci z Instytutem Politologii Uniwersytetu Gdańskiego; są też związani z uczestnictwem w strukturach instytucjonalnych, zajmujących się problemami młodzieży. Pracownicy naukowo-dydaktyczni Instytutu Politologii to: prof. Andrzej Chodubski, dr Katarzyna Kamińska-Moczyło, dr Barbara Kijewska, dr Sylwia Mrozowska. Absolwenci politologii oraz innych kierunków studiów zaangażowani w urzędowanie polityki młodzieżowej to: mgr Maciej Boryń, Bartosz Duraj oraz studenci Marek Friedrich i Melanie Raczek (z Uniwersytetu Śląskiego).

Lektura książki przekonuje, że w istotnej mierze wzbogaca ona wiedzę o polityce młodzieżowej Unii Europejskiej. Jej nośność poznawcza zawiera się przede wszystkim w: 1. zdefiniowaniu młodzieży jako przedmiotu i podmiotu życia kulturowo-cywilizacyjnego; 2. określeniu istoty i założeń polityki młodzieżowej w Unii Europejskiej; 3. wskazaniu możliwości i barier w realizacji polityki młodzieżowej Unii Euro-

pejskiej; 4. dostarczeniu informacji, dokumentujących urzeczywistnianie polityki młodzieżowej w Unii Europejskiej; 5. określeniu partycypacji obywatelskiej młodzieży, w tym na rynku pracy, w przestrzeni edukacyjnej, życiu politycznym, rzeczywistości migracyjnej.

Prezentowana książka przyczynia się do wypełnienia w istotnej mierze występującego deficytu na rynku wydawniczym publikacji dotyczących polityki młodzieżowej.

Andrzej Chodubski

Demokracja w obliczach kryzysu, red. Izabela Kapsa, Waldemar Rogowski, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2014, ss. 197

Szczególne miejsce zajmuje w życiu kulturowym kategoria „demokracja”. Z jednej strony, jest ona identyfikowana i postrzegana jako rzeczywistość dość powszechnie akceptowana, ciesząca się zainteresowaniem różnych kręgów społeczeństwa zarówno w czasie, jak i przestrzeni; z drugiej zaś – zwłaszcza w przestrzeni intelektualnej poddawana jest krytyce, jako siła kształtowania przeciętności marazmu kulturowego.

Demokracja jest przedmiotem debat i dyskursu politycznego w kontekście postrzegania jej jako rzeczywistości ustrojowej (politycznej, społeczno-kulturalnej). Stała się ona przedmiotem m.in. debaty konferencyjnej w Wyższej Szkole Demokracji w Grudziądzu. Jej ustalenia zawarto w studiach i opracowaniach zamieszczonych w prezentowanej książce. We Wstępie do niej podkreśla się, że współczesna demokracja bywała poddawana krytyce jako ustrój niewystarczająco skuteczny wobec wyzwań XXI w. Jej słabość przejawiała się w wielu obszarach społecznych, politycznych i gospodarczych. Jednak najbardziej dotkliwym doświadczeniem ostatniego czasu wydaje się być kryzys gospodarczy, Wskazuje się też, że przejawy kryzysu demokracji zarówno w samej jej idei, jak i w praktyce: w instytucjach demokracji, rozwiązaniach formalnoprawnych, działaniach uczestników systemu politycznego, czy debacie publicznej, zwracając uwagę zarówno na polityczne, jak i społeczne konsekwencje tego zjawiska.

Istotę problemu poznawczego ukazano w trzech częściach książki, tj. 1. O demokracji; 2. Demokracja w Polsce 3. Demokracja na świecie. Ukazano w nich jedenaście zagadnień, a mianowicie: 1. Demokracja jako wartość kulturowa na początku XXI wieku; 2. Demokracja w perspektywie polityki wielości; 3. Dylemat Platoński i Konstytucja III RP; 4. Wizje nowoczesnego społeczeństwa w dobie kryzysu demokracji według Richarda Sennetta i Charlesa Taylora; 5. Wizja demokracji w kryzysie. Trzecia Rzeczpospolita i jej wrogowie; 6. Paradygmat narodu a idea Ruchu Narodowego w obliczu kryzysu demokracji; 7. Politycy w roli społeczeństwa w czasie kryzysu. Studium przypadku na przykładzie parlamentarzystów z okręgu bydgoskiego; 8. Edukacja dorosłych dla demokracji – dylematy osiągnięcia kompetencji społecznych; 9. Zmierzch zachodnich demokracji? Geopolityczne konsekwencje kryzysu finansowego; 10. Partnerstwo Wschodnie – kryzys demokratycznych wartości *Europejskiej Polityki Społeczności* czy partykularna gra europejskich decydentów politycznych?; 11. „Kryzys” we współczesnej polityce brytyjskiej – konsekwencje dla systemu partyjnego.

W prezentacji poszczególnych zagadnień zauważa się, że demokracja jest postrzegana jako ideał życia politycznego oraz jako praktyka kulturowa, z jednej strony krytykowana, z drugiej zaś, pozytywnie zakorzeniona w świadomości społeczeństwa jako wartość, mająca na celu dobro ogółu. Jej nośność ujawnia się w rzeczywistości kształtowania się społeczeństwa informacyjnego, generowanego przez: 1. postęp naukowo-techniczny; 2. rozwiązania prawne zorientowane na urzeczywistnianie praw człowieka; 3. permanentną edukację, ukierunkowaną na uświadamianie wartości kształtującej się rzeczywistości informacyjnej, wśród których szczególną nośność mają: a) partycypatywność jednostki, b) synkretyzm życia kulturowego, c) demokratyczna forma rządów i zarządzania.

Wskazuje się, że w projekcie budowy państwa demokratycznego dużą wagę przywiązuje się do rozwiązań prawnych. Obecnie demokracja jest postrzegana w świecie polityki jako synonim właściwego, pożądanego ustroju. Jako metoda kształtowania życia kulturowego jest silnie zdeterminowana poziomem rozwoju